

Bevaringsverdig?

Omstilling og vekst i krisetider

Karen Helene Ulltveit-Moe
Professor, Universitetet i Oslo

NHHs høstkonferanse 2009

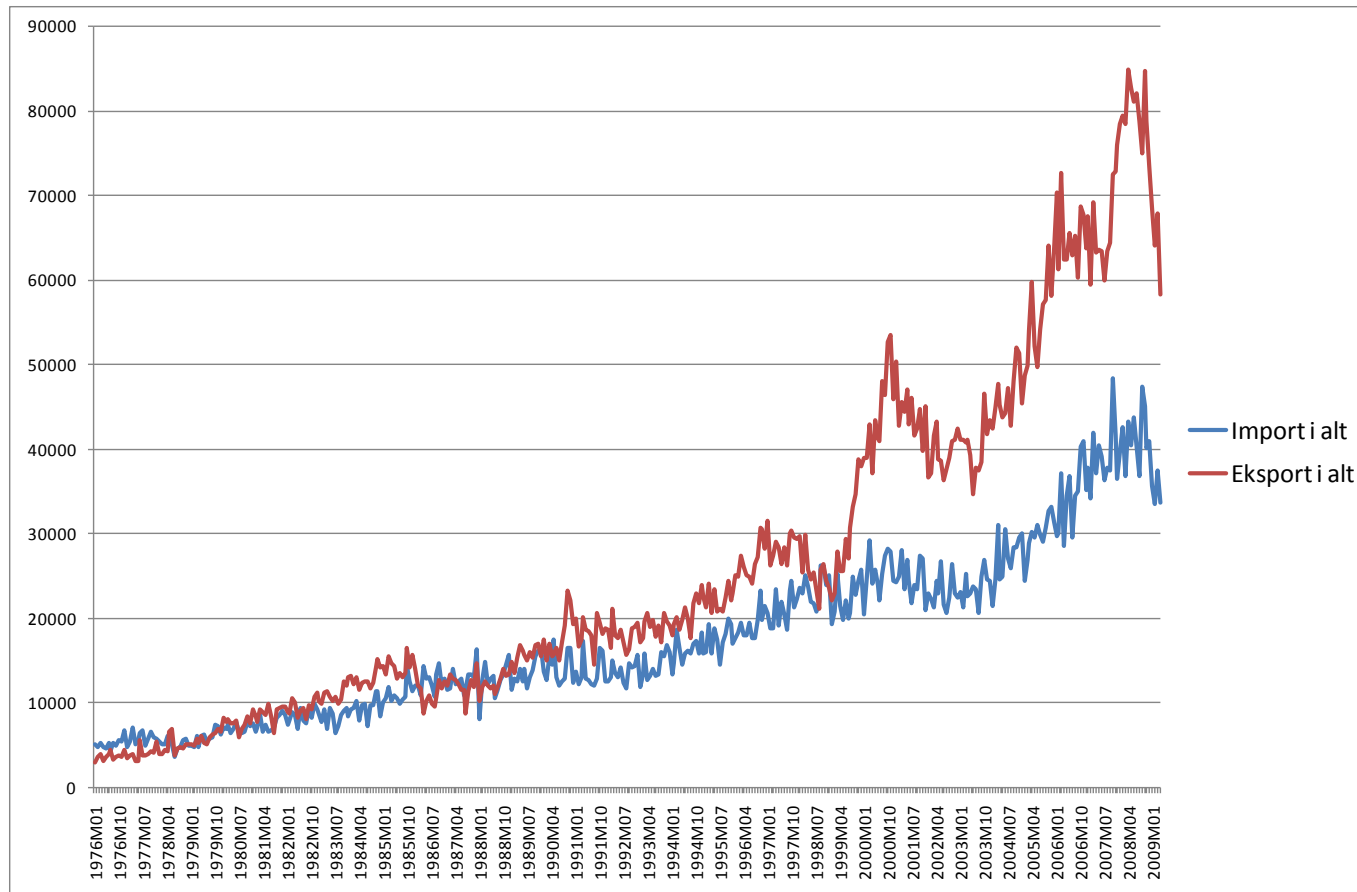
Norge - en rolig øy i et opprørt hav

- Lavere arbeidsledighet (3% vs. 10%)
- Høyere verdiskaping pr. hode
- Høyere vekst i Bruttonasjonalprodukt

→ Men ikke desto mindre...

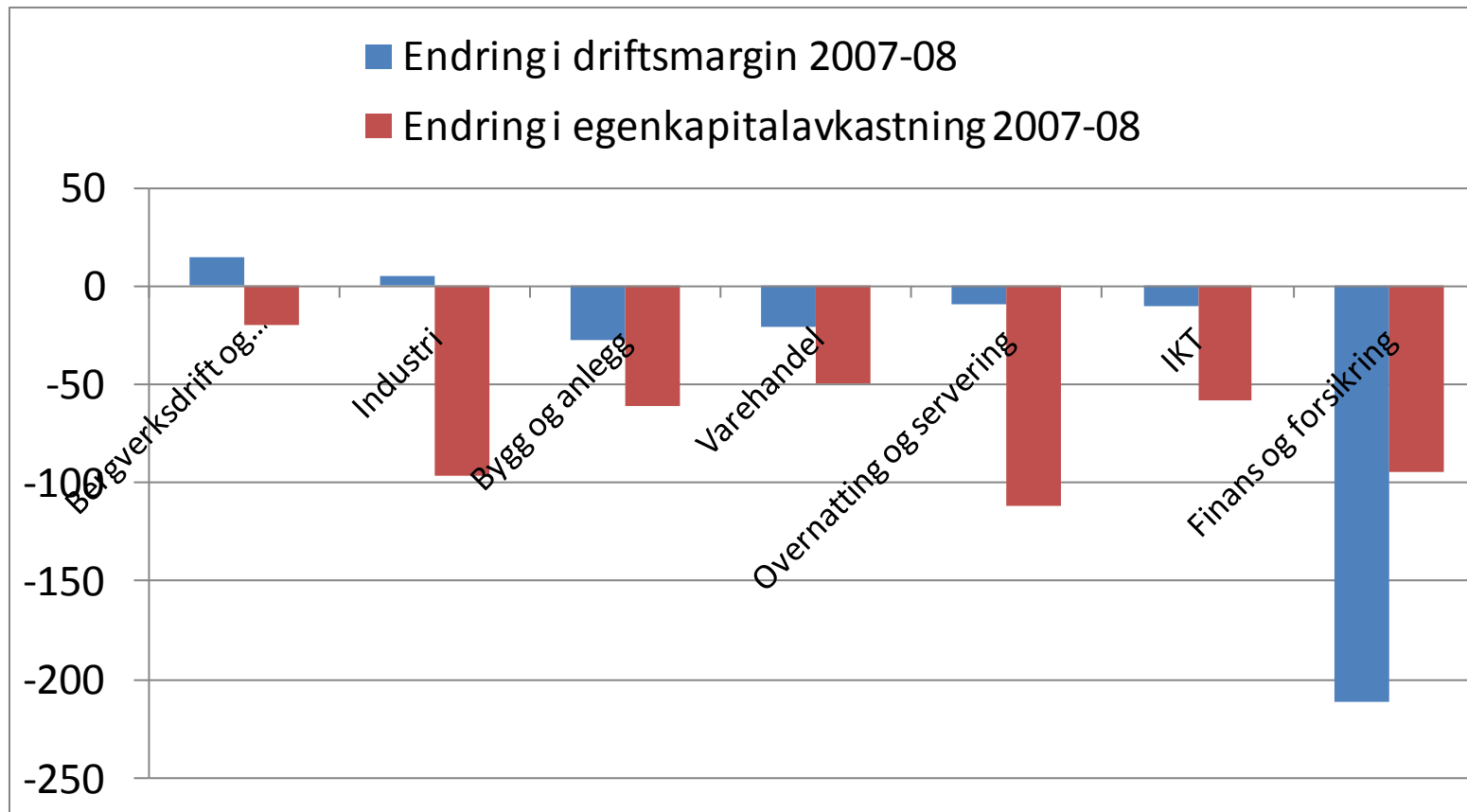
Tid for endring I:

→ Norges utenrikshandel 1976-2009(april)

Tid for endring II:

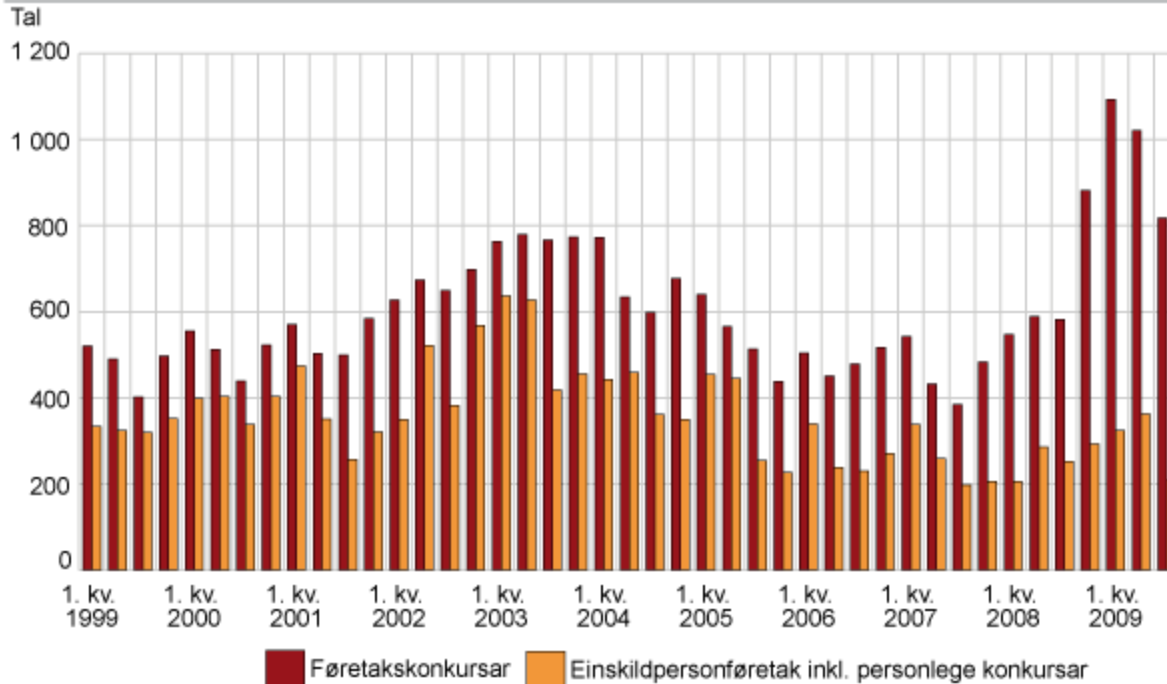
→ Fallende marginer og avkastning

Tid for endring III:

→ Økt antall konkurser

Konkurser, etter type konkurs og kvartal. 1. kvartal 1999-3. kvartal 2009

Vanskelige valg:

- 1) Farvel til norsk industri
- 2) Aktiv industristøtte og bevaring
- 3) Industridød og nye skudd

Alternativ 1: Farvel til norsk industri?

- ✓ **Sysselsetting:**
 - Norsk industri sysselsetter kun 13 prosent av de yrkesaktive, og bidrar med mindre enn 9 prosent av samlet verdiskaping
 - Industrien sysselsetter ikke flere enn Varehandelen, og sysselsetter færre enn Helse og omsorg.

- ✓ **Valutainntekter:**
 - Olje- og gass gir oss 50 prosent av alle valutainntekter fra eksport.
 - Tjenesteeeksport gir oss over 20 prosent av valutainntektene – lik industriens bidrag

- ✓ **Komparative fortrinn innen kraftkrevende industri:**
 - Statkraft hadde i 2008 et inntektstap på 2 mrd NOK pga industri- og konsesjonkraft

- ✓ **Industri som garantist for inntekter når oljen og gassen er pumpet opp:**
 - Langt frem
 - Industrien som er liv laga om om 30 år ikke den som idag sliter med høy krone og lønnsvekst

- ✓ **Frontfagsmodellen og sentrale oppgjør som disiplinierende virkemiddel:**
 - Mer en tvangstrøye; hindrer offentlig sektor i sentrale strøk i å tiltrekke seg gode hoder

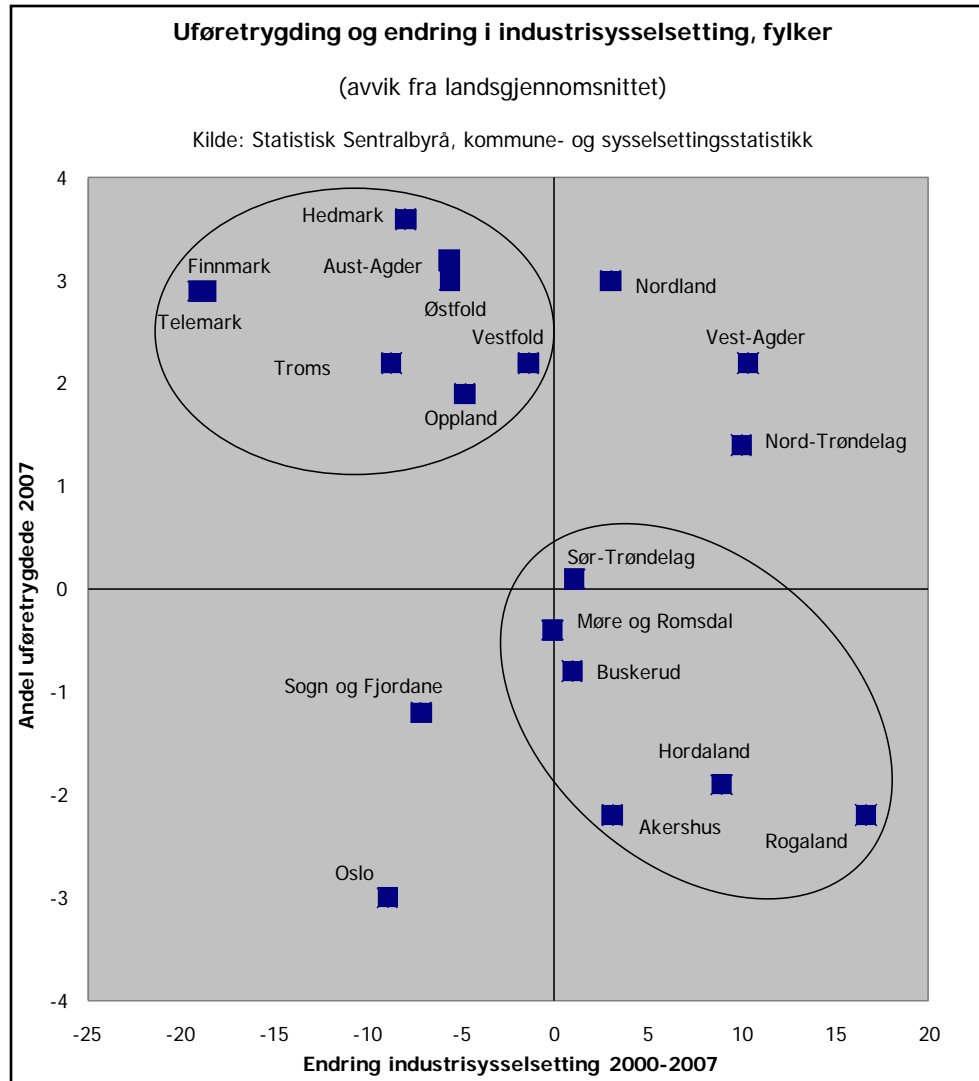

Alternativ 1: Farvel til norsk industri?

- ✓ MEN: Ringvirkninger for norske tjenesteytende næringer

- ✓ MEN: Store regionale konsekvenser
 - Sammenheng mellom industrinedleggelse og uføretrygding
 - 60% flere uføretrygdede blant de arbeidstakerne som har vært rammet av nedleggelse (Huttunen, Møen, Salvanes; Rege, Telle, Votruba)
 - Smitteeffekter knyttet til uførepensjonering → uføreclustere

- ✓ MEN: Tap av "exporting skills"
 - Empiriske studier viser at industriforetakenes produktivitet påvirkes av deres ansattes nærhet til andre innen eksportindustrien

Alternativ 2: Aktiv industristøtte og bevaring

- Mange foretak sliter
- Store nasjonale kjemper vakler
- Politikere og næringsliv ønsker tiltak som
 - virker raskt
 - gir minst mulig ledighet
 - færrest mulige konkurser
- **MEN:**
 - mange slet også før finanskrisen, utfordrende å skille ”dråpen-som-fikk-begeret-til-å-flyte-over” versus lyn nedslag.
 - støttetiltak kan lett virke konkurransesvridende og proteksjonistiske
 - altfor mange eksempler allerede tiltross for fagre løfter på G20 møtene

Alternativ 2: Aktiv industristøtte og bevaring

Lærdommer fra tidligere kriser:

- Krisen på 30-tallet ble forsterket av proteksjonisme
- Siste store krise: 1970-tallet
 - Verdensøkonomien voldsomt rystet
 - Store industriforetak vaklet
 - Myndighetenes respons: motkonjunkturpolitikk og direkte støttepakker til enkeltsekskaper.
- 1970-tallets krisehåndtering virket dårlig:
 - Lav økonomisk vekst
 - Forsinket restrukturering
 - Krisen ble IKKE brukt til å forsere nødvendig omstilling

Alternativ 2: Aktiv industristøtte og bevaring

Fallgruber for næringspolitikk i finanskrisetider:

- Nasjonale kjemper som vakler: "to-big-to-fail"
 - Virkelige kjemper trenger ikke hjelp
- Alt skal ikke tilbake slik det var – krisen må få virke:
 - Eksportindustrien i Tyskland og USA må krympe eller skifte mot hjemme
 - Bygg- og anlegg + Finanssektoren må krympe
- Vaklende eksisterende aktivitet og foretak prioriteres fremfor det ufødte fremtidsrettet -- ex. for lite fokus på FoU

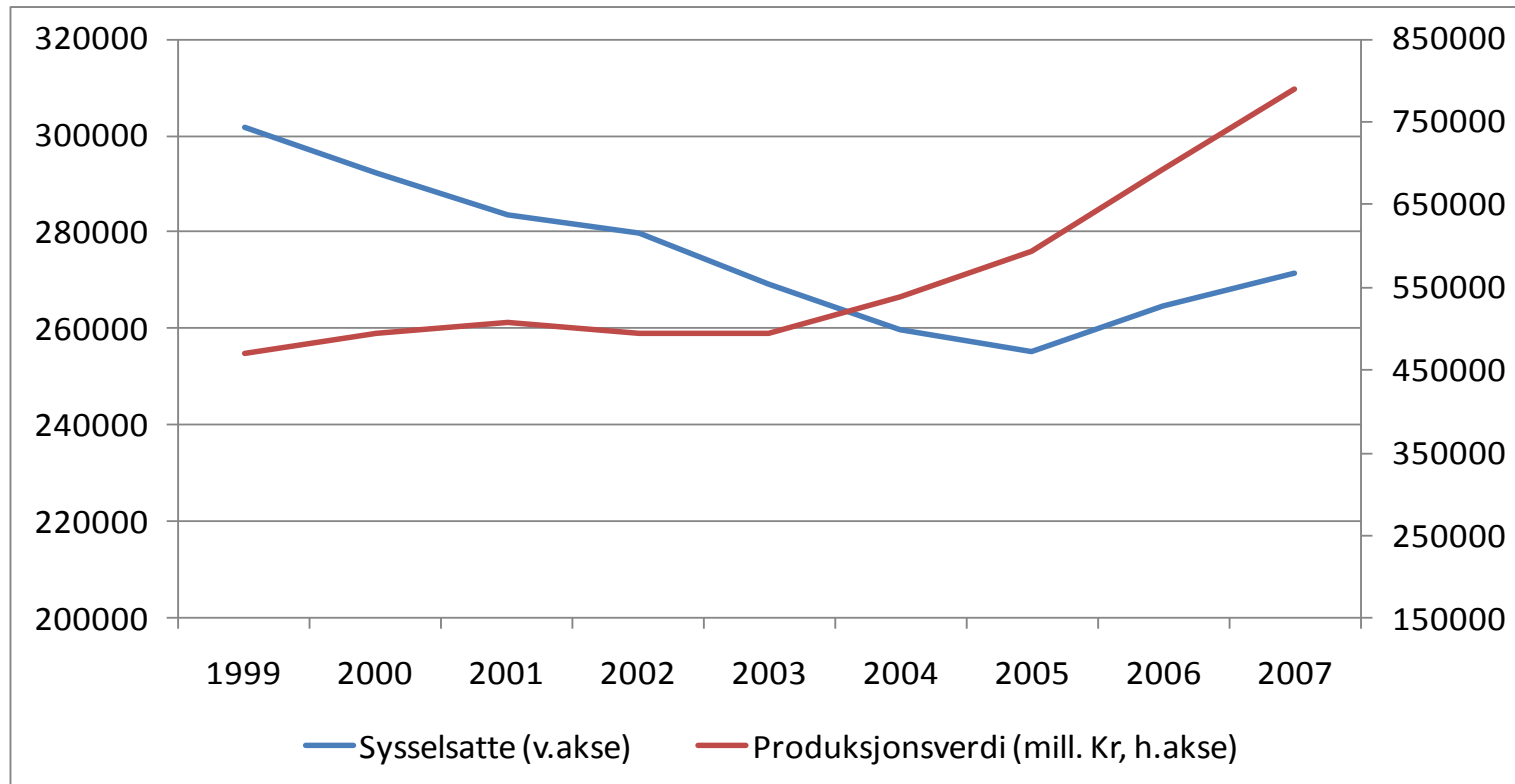
Alternativ 2: Aktiv industristøtte og bevaring

Nasjonale kjemper og creative destruction:

- Nasjonale kjempers versus nasjonale skattebetaleres interesser.
 - sjelden sammenfallende
 - omvendt Robin Hood prinsipp: å ta fra de mange for å gi til de få.
 - ikke som styreformann i General Motors uttalte i 1953, at "...det som er bra for General Motors er bra for USA."
- Foretaksstabilitet og økonomisk vekst
 - Fogel, Morck og Yeung sammenlignet 44 lands økonomiske vekst over en periode på 20 år med stabiliteten i top-ten foretaks listen.
 - Landene med høyest økonomisk vekst er de samme som de som har hatt størst utskiftninger i de ti største selskapene.
- **Norge: blant de med størst endring i top ten listen!**

Alternativ 3: Industridød og nye skudd

Erfaringer fra sist: 17% realappresiering → 24% vekst

Alternativ 3: Industridød og nye skudd

Erfaringer fra sist:

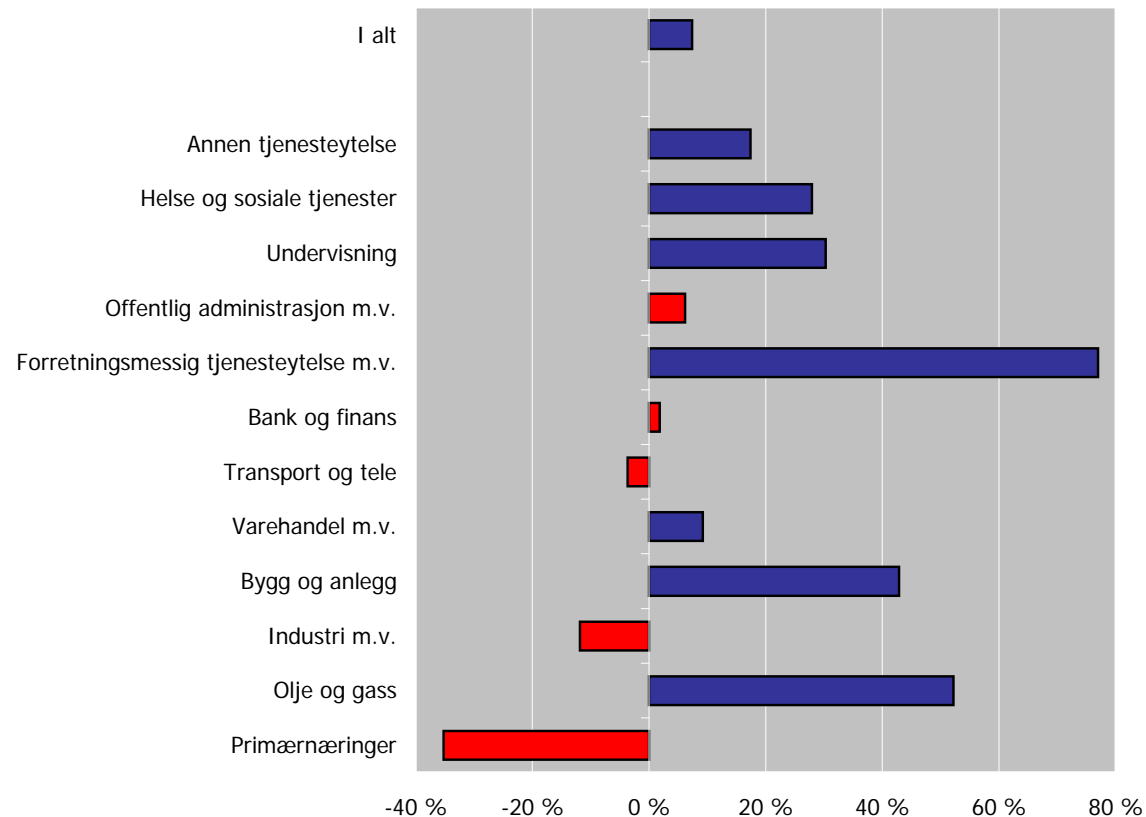
- Årlig produktivitetsvekst gjennom forrige krise > 6%
- 73 % av veksten skjedde hos eksisterende foretak
- 23% av veksten knyttet til nye foretak
- De minst produktive forsvant

- Signifikant sammenheng mellom sjokk og foretaksendringer:
 - De som ble mest rammet – høyest produktivitetsforbedring
 - Produktivitetsbedring knyttet til
 - Bedre kapasitetsutnyttelse og redusert sysselsetting
 - Økt tendens til offshoring – oppsplitting av verdikjeden

Alternativ 3: Industridød og nye skudd

Store strukturelle skift →
BNP vekst >20% pr. hode

Endring i sysselsetting etter hovednæring, 1996-2007
(Personer, prosentvis endring)

Alternativ 3: Industridød og nye skudd

Rammebetingelsene for næringsutvikling i Norge er gode:

- Åpen
- Ubyråkratisk
- Fleksible
- Godt skattesystem
- Lavere skatt enn mange tror
- Gir grunnlag for god og rask omstilling...

Table 1: Business environment

	Closing a business	Starting a business	International trade		Paying taxes	
	Time (years) (days)	Duration import	Time for export (days)	Time for (number) (days)	Payments	Time (hours)
Sweden	2	16	6	6	13	52
Denmark	3.3	5	5	5	18	135
Finland	0.9	14	7	7	19	-
Norway	0.9	13	7	7	3	87
OECD: high-income countries	1.5	19.5	12.6	14	16.9	197.2
France	1.9	8	22	23	29	72
Germany	1.2	24	6	6	32	105
United Kingdom	1	18	16	16	5	122

Source: World Bank, Doing Business Database 2008; <http://www.doingbusiness.org/>.

Veien fremover

- La krisen få virke!
- Omlegging fra landbruksstøtte til næringsstøtte til kunnskapsintensiv virksomhet i distriktene
- Farvel til en frontfagsmodell som hindrer offentlig sektor i å konkurrere om de beste hodene
- Lokale oppgjør som tar vare på regionene
- La en sterk krone få tvinge frem økt offshoring av de delene av produksjonen hvor vi har en komparativ ulempe
- Økt offentlig støtte til FoU – salderingspost i krisetider men basis for omstilling

UNIVERSITETET
I OSLO

EKSTRA

Erfaringene fra 70-tallet ga ny giv for næringspolitikk i Europa :

- markant omlegging av industripolitikken i Europa
- EU kommisjonen en vesentlig pådriver
- støttepakker til enkeltbedrifter forsvant ut

- inn kom:
 - strategiske forskningsprogrammer
 - regionale arbeidsmarkedstiltak
 - sektorovergrepene miljø- og energiprogrammer

Avkastningen på FoU er høy:

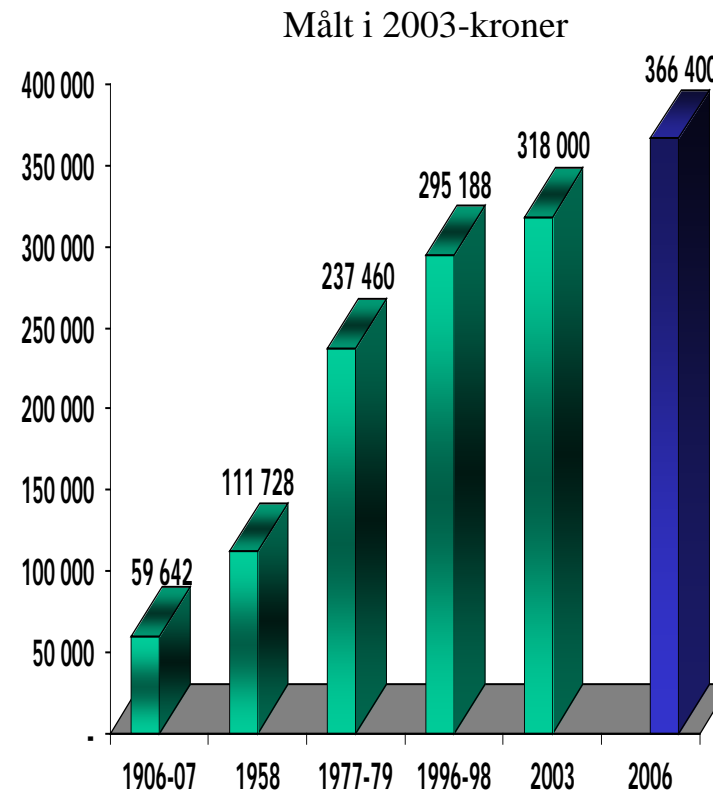
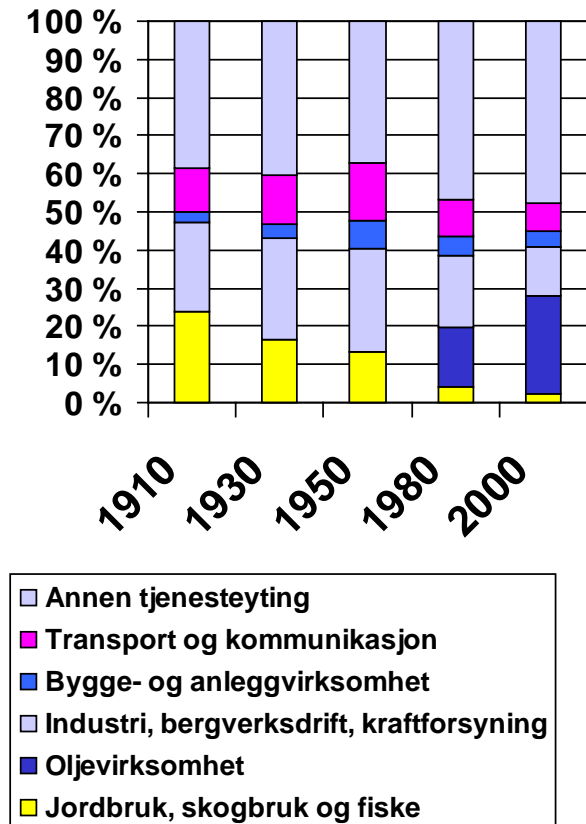
- Avkastningen på forskning er høy
 - Privatøkonomisk marginale bruttoavkastning: 9 - 56%
 - Samsfunnøkonomisk avkastning: 10-160%
- Avkastningen på privatfinansiert FoU er 30-50%
 - Avkastningen på privatfinansiert grunnforskning er signifikant høyere en avkastningen på privatfinansiert anvendt forskning og utvikling
- Avkastningen på offentlig finansiert FoU svært varierende:
 - avkastningen på offentlig finansiert grunnforskning utført i næringslivet er høy
 - avkastningen på offentlig finansiert utvikling er neglisjerbar.
- Risikoen knyttet til FoU-investeringer er svært høy

FoU og industriell utvikling:

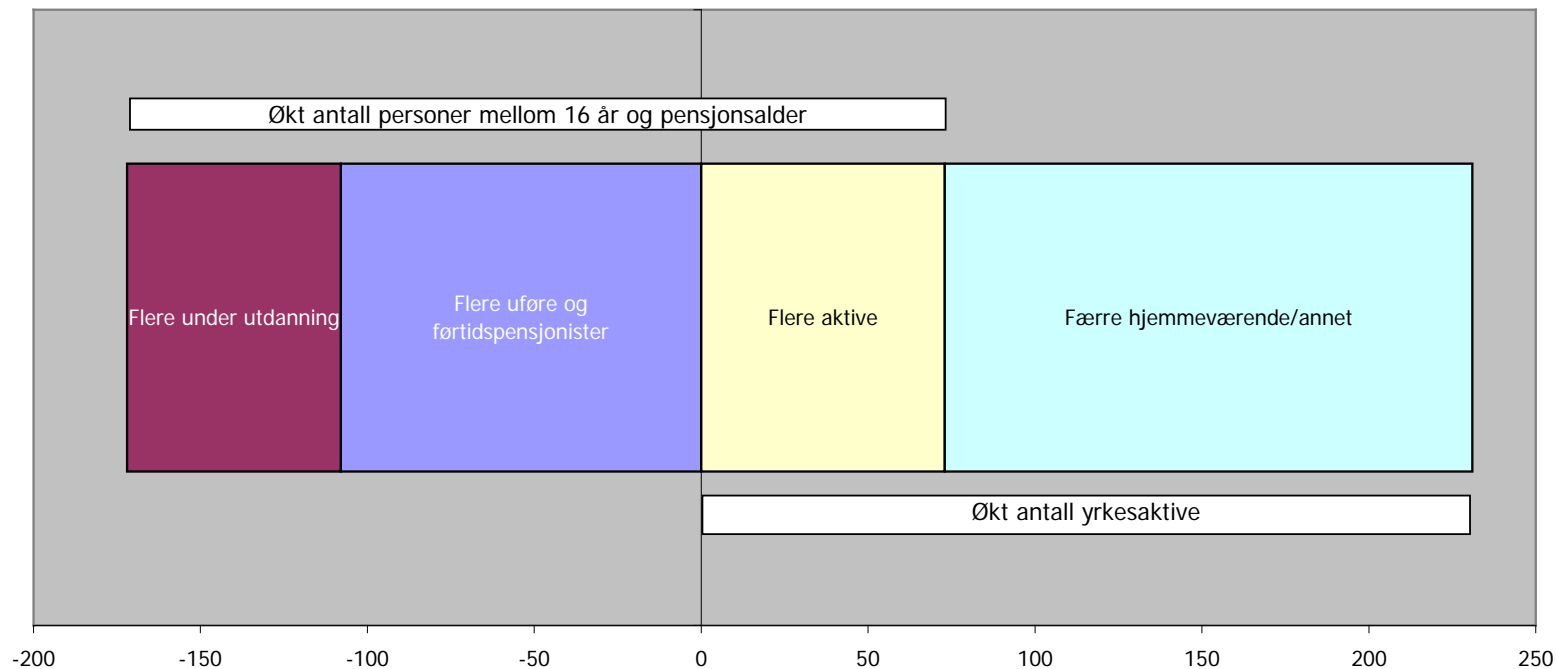
- Koblingen mellom grunnforskning og industriell innovasjon har økt betydelig i senere år
 - Kunnskapsflommen fra vitenskapelig forskning til næringslivet i USA tredoblet i løpet av 1990 til 1996 (målt ved patentsiteringer)
 - Farmasiselskaper med en åpen vitenskapelig orientert forskningsprofil produserer flere patenter per FoU-krone enn andre
- Patentering positivt korrelert med foretaksstørrelse
- Verdien av amerikanske selskaper er i økende grad knyttet til selskapenes intellektuelle kapital
- FoU investeringer avgjørende for et lands
 - Innovasjonsevne, og
 - absorberingsevne (dvs. evne til å hente innhente teknologiforsprang ved å implementere teknologi utviklet utenfor landets grenser)
- FoU aktiviteter er geografisk konsentrert:
 - Ex USA: 20 stater sto for 86% av FoU i 1997

Levestandarden er seksdoblet siden 1906 parallelt med en dramatisk strukturomstilling

Omstilling til hva?

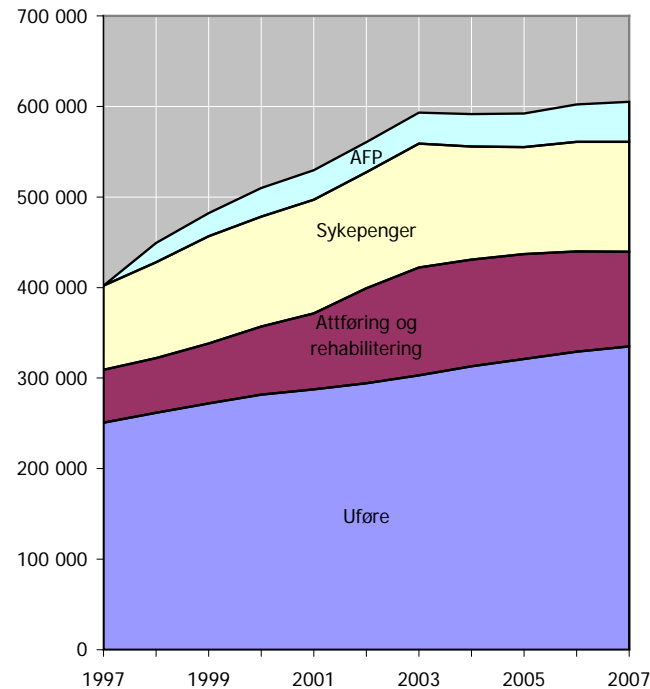
Antall personer 16 år - pensjonsalder (1000):
endring i virksomhet 1996-2006

Kilde: Statistisk Sentralbyrå (AKU)

I stor grad til passivitet:

Personer på trygd og AFP:

Kilde: NAV